

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

психосоматичних хворих. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка. 2018. 238 с.

4. Савенкова І., Венгер Г., Фрунзе О. Роль менталізації в реабілітації при психічних розладах та зменшенні міжособистісного дистресу. *Науковий журнал Габітус*. 2024. Вип. 59. С.297-304.

5. Симоненко С., Грек О., Костюніна О. Опанувальна поведінка та життестійкість в умовах бойового стресу. *Наука і освіта*. 2024. № 1. С.75-80.

6. Шаповал В. Досвід професійної реабілітації учасників війни у В'єтнамі для України. *Наука і освіта*. 2023. №4. С.70-74.

7. Savenkova I., Diduk M., Schevchenko V., Oleksyuk O., Yaroshenko V. Psychological features of the course of SARS-CoV-2 in individuals with chronic nephrology diseases. *The Editorial Board of Journal of Education and Health Promotion*. February 4, 2023. IP: 8277.218.194. DOI:10.4103/jehp_jehp_703_22.

УДК 159.9

Коваленко Т.В.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ НАРЦИСИЗМУ

Анотація. В статті наведено результати теоретико-емпіричного дослідження психологічних особливостей

осіб з різним рівнем нарцисизму. Емпіричним шляхом виділені групи досліджуваних з різними рівнями нарцисизму. Доведено, що нарцисизм не є окремою складовою рисою, а поєднанням кількох глибинних особистісних рис, нарцисизм може виступати як форма психологічної адаптації, яка сприяє збереженню стабільності особистісного «Я».

Ключові слова: нарцисизм, рівень нарцисизму, структура особистості, психологічна адаптація, нарцисичне самосприйняття.

Abstract. The article presents the results of a theoretical and empirical study of the psychological characteristics of individuals with varying levels of narcissism. Empirically, groups of respondents with different levels of narcissism were identified. It has been proven that narcissism is not a separate personality trait but rather a combination of several deep personality characteristics. Narcissism may serve as a form of psychological adaptation that helps maintain the stability of the personal "self."

Keywords: narcissism, level of narcissism, personality structure, psychological adaptation, narcissistic self-perception.

Поняття «нарцисизм» має багатовікову історію, що бере початок ще з античної міфології, однак його глибоке психологічне осмислення відбулося лише у XX столітті в межах психоаналітичного та соціально-психологічного дискурсу. Упродовж тривалого часу

нарцисизм переважно розглядався крізь призму негативних особистісних рис: егоцентризму, самозакоханості, надмірної самоповаги, емоційної холодності та схильності до використання інших людей у власних інтересах. У суспільній свідомості він асоціювався з токсичною поведінкою, відсутністю емпатії та неспроможністю до глибокої міжособистісної взаємодії.

Нарцисизм є складним і багатогранним психологічним феноменом, який викликає зростаючий інтерес серед науковців та практикуючих психологів [3]. Його неможливо звести до єдиної, універсальної особистісної характеристики, адже його становлення зумовлене взаємодією численних і взаємозалежних чинників.

Зигмунд Фройд одним із перших системно розглянув нарцисизм як окреме психологічне явище. У своїй концепції він розрізняв первинний нарцисизм, що є нормальним етапом розвитку у ранньому дитинстві, та вторинний нарцисизм, який може набувати патологічних рис [5]. Згодом Гайнц Кохут, розвиваючи self-психологію, визначив нарцисизм як ключовий компонент структури Я, наголошуючи на важливості задоволення нарцисичних потреб для формування психічного здоров'я. Отто Кернберг, у свою чергу, зосередився на розмежуванні функціональних і деструктивних форм нарцисизму, створивши діагностичну модель нарцисичного розладу особистості [2].

У сучасній психології зазвичай розрізняють грандіозний та вразливий типи нарцисизму [4]. Грандіозний нарцисизм проявляється у вигляді високої самооцінки, домінантної поведінки, потреби у визнанні та схваленні. Така форма частіше асоціюється з соціальною активністю, лідерством, але й з ригідністю у міжособистісних стосунках. Натомість вразливий нарцисизм характеризується емоційною нестабільністю, сором'язливістю, залежністю від думки оточення і прихованим прагненням до захоплення.

Один із центральних психологічних чинників розвитку нарцисизму – структура самооцінки. У грандіозних нарцисів вона зазвичай є зовні високою, але часто нестабільною або компенсаторною. У вразливих нарцисів самооцінка низька, фрагментована, що призводить до глибоких внутрішніх конфліктів [5].

Сімейне середовище є одним із найсильніших джерел впливу на нарцисичний розвиток. Дослідники вказують на два полярні варіанти виховання, які можуть сприяти формуванню нарцисизму: гіперопіка і надмірне схвалення – сприяє формуванню грандіозного нарцисизму; емоційне відторгнення, критика, нестача тепла – асоціюється з вразливим нарцисизмом.

У багатьох випадках ці патерни можуть поєднуватися, створюючи внутрішню амбівалентність, коли особа одночасно прагне схвалення, але очікує відкидання.

Соціокультурне середовище, зокрема індивідуалістичні цінності, популяризація успіху, змагання за статус у соціальних мережах, формують

нові умови для нарцисичного зростання. У реальному житті чинники нарцисизму рідко діють ізольовано. Вони утворюють складну взаємопов'язану систему. Наприклад, людина, яка пережила дитячу емоційну депривацію, але згодом отримала соціальне схвалення за досягнення, може розвинути компенсаторні грандіозні риси. У той же час хронічна невдача або повторювані травматичні досвіди можуть зруйнувати цю конструкцію, спричинивши вразливу нарцисичну динаміку.

Метою нашого емпіричного дослідження є вивчення психологічних особливостей осіб з різним рівнем нарцисизму.

Емпіричне дослідження проводилося в три етапи: підготовчий, діагностичний, аналітико-інтерпретаційний. Для діагностики нарцисизму використано методику Опитувальник "Темна тріада" (Д.Полхус, К.Вільямс) (Short Dark Triad, SD3); для вивчення структури особистості використовувалася методика «16 факторний опитувальник Р. Кеттелла».

У дослідженні прийняли участь дорослі віком від 20 до 55 років, у кількості 37 осіб. З метою виявлення індивідуально-психологічних особливостей осіб із різним рівнем нарцисизму було здійснено якісний аналіз профілів властивості у відповідних групах. Із загальної вибірки, були виділені дві групи досліджуваних: НВ (n=5) – група з найвищими показниками нарцисизму та НН (n=4) – група з найнижчими показниками нарцисизму.

Розглянемо якісний профіль груп з високими та низькими показниками нарцисизму.

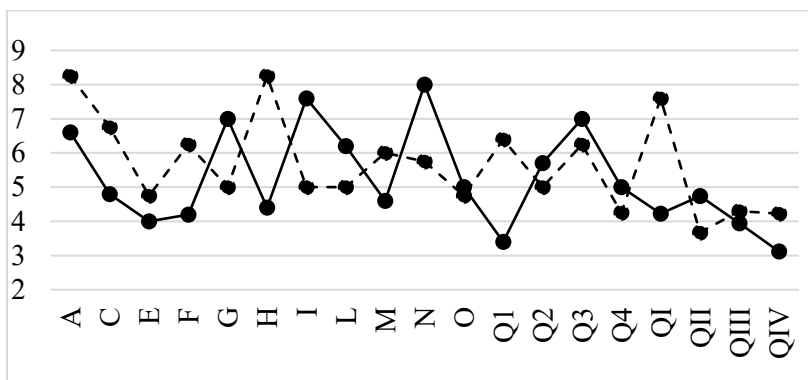

Рис. 1 Профілі показників факторів особистості за методикою Р.Б.Кеттелла у особистостей з різним рівнем нарцисизму

Примітка: умовні скорочення: VN (високий рівень нарцисизму); NP (низький рівень нарцисизму); А – А+ афектотімія – А- сизотімія, С – С+ сила “Я” – С- слабкість “Я”, Е – Е+ домінантність – Е- конформність, F – F+ безпечність – F- заклопотаність, G – G+ сила “Над-Я” – G- слабкість “Над-Я”, Н - Н+ сміливість – Н- боязкість, I – I+ м'якість – I- твердість, L – L+ підозрілість – L- довірливість, М - М+ мрійливість – М- практичність, N – N+ проникливість N- наївність, О – О+ схильність до відчуття провини – О- самовпевненість, Q1 – Q1+ радикалізм – Q1- консерватизм, Q2 – Q2+ самодостатність – Q2+ залежність від групи, Q3 – Q3+ високий самоконтроль – Q3- низький самоконтроль, Q4 – Q4+ напруженість – Q4- розслабленість, QI – QI+ екстраверсія – QI-

інтроверсія, QII – QII+ тривожність – QII+ емоційна стабільність, QIII – QIII+ кортикальна жвавість – QIII-сенситивність, QIV – QIV+ незалежність – QIV-покірність.

Графік, побудований на основі результатів методики Р.Б.Кеттелла, дає змогу проаналізувати відмінності у структурі особистості між особами з високим і низьким рівнем нарцисизму на рівні шістнадцяти особистісних факторів. Загальна картина даних свідчить про те, що досліджувані з високим рівнем нарцисизму мають профіль, у якому домінують риси самодисципліни, сили самоконтролю, проникливості й орієнтації на внутрішні моральні стандарти. Зокрема, вищі показники за шкалами Q3 (самоконтроль) та G (сила “Над-Я”) демонструють схильність таких респондентів до жорсткої саморегуляції, відповідальності, чіткої побудови власної поведінки згідно із внутрішньо прийнятими нормами. Високі значення за шкалою N (проникливість) свідчать про їхню здатність інтуїтивно зчитувати соціальні сигнали, що може бути використано як засіб впливу чи адаптації до міжособистісного середовища.

Водночас у цій групі виявлено понижені показники за шкалами А (афектотімія), що свідчить про стриманість у вираженні емоцій, та О (схильність до почуття провини), що вказує на знижений рівень самокритичності. Це створює образ особистості, яка зберігає дистанцію в емоційних стосунках, уникає прояву вразливості та прагне зберігати контроль у всіх

аспектах взаємодії. Підтвердженням цього є також відносно низькі значення за шкалою QI (екстраверсія), що може вказувати на інтровертивну форму соціальної поведінки, при якій нарцисичне самосприйняття існує без необхідності відкритої демонстрації емоцій чи пошуку численних міжособистісних контактів. Така позиція часто супроводжується високим рівнем Q4 (внутрішнє напруження), що свідчить про постійний внутрішній контроль і напругу, пов'язану з утриманням позитивного образу себе в очах інших і, перш за все, у власних очах.

На протилежному полюсі знаходяться обстежувані з низьким рівнем нарцисизму. Їхній особистісний профіль вирізняється емоційною гнучкістю та менш жорсткою системою внутрішніх обмежень. Вищі значення за шкалами A та QI свідчать про відкритість у соціальних контактах, доброзичливість, готовність до співпереживання та щирої взаємодії. Водночас вони демонструють підвищені показники за шкалою O, що може свідчити про схильність до самозвинувачення, а також за шкалами M (мрійливість) та N (сміливість), що говорить про уяву, творче сприйняття та готовність до відкритого реагування на зовнішні впливи. Така структура особистості є більш вразливою, менш захищеною, але й водночас більш живою, чутливою до себе та до інших.

Отже, на основі отриманих даних можна стверджувати, що нарцисизм не є окремою рисою, а радше інтеграцією кількох глибинних особистісних якостей, які разом формують цілісну стратегію

функціонування в соціальному просторі. Особистість з високим рівнем нарцисизму намагається зберігати контроль над емоціями, уникає проявів слабкості, знижує значущість власних помилок та зосереджується на підтримці ідеалізованого образу. У той час як менш нарцисичні особистості є емоційно відкритими, гнучкішими, схильними до емпатії, але потребують зовнішнього підтвердження власної цінності. Таким чином, особистісні особливості, виявлені у дослідженні, дозволяють розглядати нарцисизм як психологічну адаптацію, що допомагає особистості утримувати стабільність “Я” за допомогою внутрішнього контролю, емоційного стримування та соціального самопозиціонування.

Література:

1. Клименко М.Р. Нарцисична саморегуляція особистісного самоздійснення. (Автореферат дисертації). Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, Національний університет «Львівська політехніка», Міністерство освіти і науки України, 2021.

2. Лісовенко А.Ф. Заздрісність та нарцисизм. *Наука і освіта*. 2016. №2-3. 83-90. URL <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2016-2-3-doc/2016-2-3-st15>

3. Саннікова О.П., Мартинюк Г.В. Емоційність та нарцисизм: пошук співвзаємностей. Актуальні проблеми життєвого та професійного самоздійснення особистості: Матеріали Всеукраїнської науково-

практичної конференції «Психологія самоздійснення особистості: теорія, досвід, практика».

4. Pincus A.L., & Lukowitsky M.R. Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual Review of Clinical Psychology*. 2010. №6. 421–446.

5. Zeigler-Hill V. Discrepancies between implicit and explicit self-esteem: Implications for narcissism and self-esteem instability. *Journal of Personality*. 2006. №74(1). 119-143.

УДК 159.9

Козлова О.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОКАЗНИКІВ ПЕРФЕКЦІОНІЗМУ ТА ТРИВОЖНОСТІ

Анотація. В статті розглядаються особливості взаємозв'язку між показниками перфекціонізму та показниками тривожності. Результати дослідження підтверджують наявність тісного взаємозв'язку між показниками перфекціонізму і тривожністю. Зокрема, виявлено, що окремі показники перфекціонізму, такі як перфекціонізм, орієнтований на інших, та соціально приписаний перфекціонізм, демонструють статистично значущі додатні кореляції з реактивною та особистою тривожністю.

Казанжи М.Й., Котовська Г.І. Особливості інтуїтивних характеристик студентів з різним типом професійної самореалізації.....	146
Калужинський Я.В. Суб'єктивне відчуття болю при посттравматичних стресових розладах внаслідок органічного ураження центральної нервової системи.....	155
Коваленко Т.В. Психологічні особливості осіб з різним рівнем нарцисизму.....	165
Козлова О. Особливості взаємозв'язку показників перфекціонізму та тривожності.....	174
Кравченко О.О. Мотиваційний аспект професійного саморозвитку особистості.....	181
Осіченко А.Д. Стратегії вирішення конфліктів подружжя різного рівня задоволеності шлюбом.....	187
Пригаріна П.А. Співвідношення параметрів психологічного здоров'я та показників життєстійкості і психологічного благополуччя особистості.....	201
Рукас Г.С. Суверенність осіб, що відрізняються особистісною зрілістю.....	209
Саннікова О.П., Домасова О.В. Факторна структура особистості успішного маніпулятора.....	218
Саннікова О. П., Терехова Н.В. Взаємозалежність показників рішимості і схильності до соціальної адаптивності.....	234
Сокол Т.В. Особливості переживання психологічного благополуччя особистості в умовах війни.....	242
Ульянова Т.Ю., Рибак Д.А. Співвідношення показників мотивації і схильності до ризику.....	251
Ульянова Т.Ю., Русавська А.П. Дослідження взаємозалежності комунікативної креативності та локусу контролю.....	263
Ульянова Т.Ю., Ткач С. Г. Співвідношення гендерного типу з тривожністю, фрустрацією, агресією та ригідністю.....	271
Ульянова Т.Ю., Черкасова Т.О. Психологічне благополуччя і парціальні позиції життєстійкості: аналіз зв'язків.....	283
Чебикін О.Я., Мішеніна А.В. Жіноча атрактивність як соціальний ресурс: особливості комунікації з жінками та чоловіками в контексті сприйняття та гендерної взаємодії.....	292
Ченчик О.М. Самоактуалізація осіб, що відрізняються суверенністю психологічного простору.....	299